

УДК 39 (092) (477)

Оксана Ятищук

## РОЗВИТОК ЕТНОГРАФІЧНИХ ЗНАТЬ СЛОБІДСЬКОЇ УКРАЇНИ В ХІХ СТ.

*У статті розглядається питання впливу Харківського університету на розвиток етнографії в Україні, посилення вивчення культурно-побутових особливостей слобожан діячами культури і краю.*

*Ключові слова: університет, слобожани, етнографічний гурток, календар, культура та побут.*

Етнографія як наука про українську культуру та побут пройшла досить складний шлях, сформувавшись в окрему наукову дисципліну доволі давно. Дослідження та теоретичне узагальнення проблем становлення української етнографії – актуальне завдання сучасних етнографів.

Проблемам історії української етнографії як у ХІХ, так і в ХХ столітті приділялося недостатньо уваги. Значні зрушення у цій галузі відбулися в кінці 80-х – на початку 90-х років ХХ століття.

Попри досягнуті успіхи багато питань залишилося ще недостатньо висвітленими. Серед них, насамперед, проблеми, пов'язані з історією культурно-побутових досліджень окремих етнографічних районів України, в тому числі й Слобожанщини.

Історія розвитку етнографічного вивчення Слобідської України, особливо в період пізнього феодалізму, ще донедавна залишалася мало дослідженою. І хоча частина дослідників зробила спробу розкрити цей процес, їх праці обмежувалися лише короткими бібліографічними оглядами, бібліографічними описами та розглядом окремих етнографічних публікацій [1–4].

Економічне і культурне зростання Слобідської України на початку ХІХ століття, відкриття Харківського університету, а у зв'язку з цим розвиток етнографії і, зокрема, української – все це не могло не вплинути на розгортання етнографічних досліджень. Збирання, вивчення і публікація матеріалів про культуру та побут населення краю в першій третині ХІХ століття мало свої особливості. Як і раніше, державні установи країни проводили роботу зі збирання різноманітних даних про Росію, зокрема і про Слобожанщину, серед яких значна кількість мала етнографічний характер і фіксувала стан матеріальної культури краю. Одночасно продовжували розвиватись демократичні тенденції в українській етнографії, які характеризувались появою етнографічних досліджень, опрацьованих окремими дослідниками не за завданням державних установ, а за власним бажанням і присвячених не тільки матеріальній, але й духовній культурі населення Слобідської України. Значний вплив на розгортання цих досліджень мало відкриття у 1804 році Харківського університету, навколо якого згуртувались видатні діячі культури краю.

Аналіз етнографічних досліджень Слобожанщини у 1800–1830 роках ХІХ ст. показує, що появи в 20–30 роках виключно етнографічних праць передували історичні, часом і географічні праці, на сторінках яких було чимало етнографічного матеріалу.

Першими такими працями були календарі, видання яких значно поширилось із відкриттям університетської друкарні. Вже в 1806 році, з дозволу цензурного комітету університету (голова О.Стойкович) у Харкові видано "Хозяйственный способ узнавать погоды в 1806 году с прибавлением исторического известия о Слободской Украинской губернии" [5]. На чотирьох сторінках календаря дуже стисло подано короткий історичний опис краю, починаючи з його розорення монголо-татарами і до кінця ХVІІІ ст.

Більш детальний опис Слобожанщини маємо у календарі 1809 року [6], що складається з трьох частин: "О Слободской Украинской губернии вообще", "О городе Харькове", "О Харьковском коллегииуме", кожна з яких, в свою чергу, ділиться на параграфи. Таке членування опису, коли колегиуму виділена окрема, найбільша за обсягом частина, дає підстави вважати, що його автором був протоєрей колегиуму Прокопович або хтось із його викладачів. У першій частині обсягом 11 сторінок (9 параграфів), автор, розповідаючи про історію краю з часу існування тут хозар, печенігів, половців в основному без помилок змальював боротьбу Російської держави проти кримських татар і процес заселення Слобідської України, створення Слобідських полків, а також навів дані про пожалувані грамоти, реорганізацію полків і реорганізацію адміністративного устрою.

У трьох останніх параграфах йшлося про географію краю, шляхи (Сагайдачний шлях), ріки, клімат тощо. Друга частина, що складається з чотирьох параграфів, дуже стисло подає опис Харкова, а в третій, що має найбільший обсяг, викладено цікавий матеріал з історії колегиуму. Наведені описи мали на своїх сторінках дуже мало етнографічного матеріалу, однак, вони пробуджували у населення інтерес до історії краю і його культурно-побутових особливостей. Цьому

сприяв і значний тираж календарів. У 1812 році випуск календарів було припинено через заборону міністра освіти Розумовського [7, с. 753].

Щоправда, у 1812 році в друкарні Харківського університету побачила світ книжка "Записки о Слободских полках с начала их поселения до 1766 года" [8], авторство якої довгий час приписували Г. Квітці-Основ'яненку, хоч її написав І.Квітка. Ця праця (87 сторінок) складається зі вступу, що є історичною довідкою з давніх часів до XVII століття, доповнення до вступу, в якому розглядається питання про різницю між літописним Белгородом та існуючим, та із записок про слобідські полки, у якій зібрані матеріали про заселення краю, його устрій і управління, створення слобідських полків, соціально-економічне становище, боротьбу з татарами та іншими іноземними загарбниками тощо. У праці є доповнення про заснування Ізюмського та Острогозького полків, створення Слов'яносербії, заселення краю росіянами та інше. І хоч у "Записках" в основному розглядаються історичні питання, книга має безпосередній стосунок і до етнографії, бо демонструє етнічний склад населення краю у XVII–XVIII століттях.

Значний вклад у справу розвитку етнографічних досліджень про Слобідську Україну на початку XIX століття вніс відомий історик і етнограф, професор Харківського університету Г. Успенський. У 1809 році він (тоді ще ад'юнкт) подав до управління університету "Инструкцию для сочинения при гимназиях исторических, топографических и статистических записок о губерниях, со включением в них разних сведений", що передбачала також і збирання етнографічних матеріалів. Того ж року інструкцію видруковано в університетській друкарні під назвою "Наставление учителям для составления исторических, топографических и статистических записок согласно ст. 50 училищного устава, написанное по поручению Совета университета ад'юнкта. Успенским" і надіслано в усі навчальні заклади округу, зокрема і Слобожанщини. На жаль, інструкцію не вдалось розшукати у бібліотеках Харкова, але, з огляду на записку, складену на основі "наставлення" почесним "смотрителем" повітових училищ Білецьким-Носенком [7, с. 713], вона відіграла значну роль у збиранні матеріалів про культуру та побут у різних районах України, а також і в Слобідській Українській губернії.

На нашу думку, зібрані Г.Успенським матеріали, завдяки розсиланню згаданої інструкції, дали можливість значно доповнити його роботу, присвячену "древностям русским", бо на її сторінках ми зустрічаємо багато етнографічних відомостей про Україну, вибраних не тільки з топографічних описів Шафонського і Переверзєва. Так, наприклад, у VII розділі "О родах и младенцах" автор, описуючи обряд, пов'язаний з пологами у росіян, для порівняння наводить обряд, що побутував серед українців. "В Малороссии, – пише він, – напротив того, на другой или третий день по рождении младенца родители посылают повивальную бабку к родным и приятелям, давши хлеб и сушеные яблоки и груши, сливы, вишни иногда и изюм в воде сваренный, взвар называемый, который она, отдавая им, извещает о богоданном новорожденном младенце... При посещении родительницы по родинах не кладут оной на зубок ничего" [9, с. 32].

У праці Г.Успенського є цікаві дані про культуру та побут населення зокрема і харківського краю. У другому розділі "О художествах, ремеслах и домостроительстве" читаємо, що "в южной России с начала поселения Слободских пришельцев находим, что принесено ими в сей край искусство пилить бревна и делать для кровлей дубовый с прорезным краем гонт. Сии же переселенцы ввели в употребление кроме здешних мест в Белгородской и Воронежской губерниях водяные и ветряные мельницы" [9, с. 33].

Говорячи про внесок Г.Успенського в розвиток етнографічних досліджень Слобідської України, слід відзначити і його спробу "собрать костюмы всей России", а також те, що в університеті за його участі підготували до друку "Книгу с малороссийскими костюмами" [10], у якій представлені зразки народного одягу і Слобожанщини.

Наступним, хто звернув увагу на культурно-побутові особливості населення Слобідської України у вказаний період був засновник Харківського університету В. Каразін. Будучи високоосвіченою людиною свого часу і різноплановим науковцем, він поряд із заняттями хімією, керівництвом філотехнічним товариством тощо, займався також питаннями історії та етнографії краю. В 1817 році він завершив значну за обсягом роботу (89 аркушів, або 178 сторінок) під назвою "Статистическое обозрение Слободско-Украинской губернии". І хоч назва праці говорить про те, що у ній повинен бути систематизований статистичний матеріал про Слобожанщину, вона мала описовий характер. Тут подано загальний опис Слобідсько-Української губернії в історичному, топографічному та економічному аспектах, а також опис міст губернії з повітами. Особливо детально в праці показані промисли і ремесла. Заключна частина – "Общие примечания Слободско-Украинской губернии" – має історико-етнографічний характер.

На початку 20-х років XIX століття послідовником В. Каразіна на ниві етнографічних досліджень про Слобідську Україну став магістр університету О.Склабовський. У 1824 році на сторінках "Украинского журнала" він опублікував дві етнографічні статті "Троицын день" та "Иван-

Купало". Обидві написані в порівняльному плані, але їх етнографічну основу складають матеріали, почерпнуті з народних джерел Слобожанщини.

Перша етнографічна стаття О. Склабовського "Троицын день или русальная неделя" написана у формі оповідання. Автор у формі розмови з другом описує Трійцю або Зелені свята, що починались на восьмому тижні після Великодня і припадали на кінець травня або початок червня. Починаючи опис Зеленої неділі з клечальної суботи, О.Склабовський писав, що в той день у Харкові "на каждых десяти шагах встречали мы целые большие возы с ... деревьями и толпу людей около них", які купували "молодые, зеленые, прекрасные деревца кленовые, липовые, ореховые и другие" [11, с. 258–249].

Далі автор у вигляді спомену дитинства розповідає про прибирання хати і подвір'я клечанням. "Я, – згадує він, – любовался зеленью, встречая оную внутри и вне домов, над головою и под ногами; сам любил расстанавливать лучшие деревья от ворот через весь двор к крыльцу дома, густою аллеєю, и – устлав пол и землю травой и цветами, с удовольствием прохаживался по одной" [11, с. 249]. Далі, розповідаючи про тріцькі свята, О.Склабовський пише, що в Росії вони називаються "русальною" або "семицькою неделєю", а на Україні – "святою", або зеленими святками, під час яких в українських селах відбуваються народні розваги.

Поява статті О. Склабовського "Троицын день или русальная неделя" була схвально прийнята громадськістю, бо після книги Г.Калиновського, в якій він ще в 1777 році докладно описав українське весілля на Слобожанщині, довгий час не було праці, присвяченої духовній культурі населення краю. Порівнюючи обидві праці, бачимо, що стаття О.Склабовського значно слабша за зібраними матеріалами, однак у ній зроблено спробу на науковому ґрунті висвітлити історію цього питання, як шляхом використання існуючої етнографічної літератури (мається на увазі книга Г. Успенського та інші), так і шляхом порівнянь.

Після опублікування етнографічних праць О.Склабовського, робота з вивчення культурно-побутових особливостей краю на деякий час припинилась, що було викликано наступом реакції після придушення повстання декабристів. Загальмувавши певною мірою процес розвитку крайової етнографії і намагаючись придушити розвиток передової прогресивної тенденції в українській етнографії, російський уряд в той же час підтримував появу в етнографічній сфері консервативно-реакційний напрямок (в особі Снегирьова, Сахарова та інших), які під виглядом ідеї народності пропагували непохитність державного ладу. Але наступ реакції не зміг припинити етнографічне вивчення Слобожанщини. У кінці 20 – на початку 30-х років XIX століття дослідники почали опрацьовувати матеріали культури та побуту населення краю.

У 1828 році вихованець Харківського університету, вчитель Суджанського повітового училища О.Дмитрюков написав працю "Статистическое описание Суджи и уезда сего города" з великою кількістю етнографічних матеріалів. Витяг з цього дослідження під назвою "Нравы, обычаи и образ жизни в Суджанском уезде Курской губернии" було опубліковано в 10 і 11 номерах журналу "Московский телеграф" за 1831 рік. У дослідженні автор, на основі значної кількості етнографічних відомостей, зібраних в цій місцевості, досить докладно описав побут і звичаї українців і росіян – корінних жителів повіту.

Вивчення культури та побуту слобожан, що його вели діячі науки і культури краю, значно посилювалось у 30-х роках XIX століття. Значну роль в його розгортанні відіграла творча діяльність відомого вченого, етнографа і славіста І. Срезневського. У 1833 році він підготував до друку першу частину зібраних ним матеріалів, що була видана того ж року в друкарні Харківського університету під назвою "Запорожская старина" [12].

Вихід у світ першої частини (а потім ще п'яти) "Запорожской старины" відіграв дуже важливу роль не тільки у справі розвитку етнографічного вивчення українського народу, а також у подальшому розгортанні досліджень про культуру та побут Слобожанської України.

Продовжуючи працювати над "Запорожской стариной", І. Срезневський видає в Харкові у 1835 році "Украинскую летопись 1640–1657 гг.", а в 1838 році – "Украинские были". З метою популяризації творів українських письменників він разом із соратниками видає "Украинский сборник", перша книжка якого вийшла у Харкові в 1838 році, а друга в Москві в 1841 році, де вперше були повністю опубліковані п'єси І.Котляревського "Наталка Полтавка" та "Москаль-чарівник".

У цей період наукові інтереси і заняття етнографією зблизили І. Срезневського з низкою діячів науки і культури краю, які серйозніше ставилися до вивчення культури та побуту українського народу, ніж його перші помічники і друзі по етнографічному гуртку. Він знайомиться і підтримує дружні стосунки з В. Пассеком, А. Метлинським, Г. Квіткою, В. Каразіним, а через Метлинського знайомиться з молодим М.І.Костомаровим, який згодом писав, що під впливом І.Срезневського він розвивав у собі "стремление к изучению малорусской народности" [13, с.73].

У 1839 році на сторінках газети "Харьковские губернские ведомости" з'явилася етнографічно-географічна праця В. Пассека "Очерк Харьковской губернии" з коротенькою історичною довідкою. Публікацію закінчили у 30 номері, а вже в наступному, 31 почалось публікування праці І. Срезневського "Историческое обозрение гражданского устройства Слободской Украины со времени ее заселения до преобразования в Харьковскую губернию" [14], що була своєрідним доповненням праці В. Пассека.

Творча діяльність І. Срезневського на ниві української етнографії стала своєрідним каталізатором, що прискорив роботу з вивчення культури та побуту населення Слобідської України.

Одним з перших, хто пішов цим шляхом і зробив значний внесок у розвиток крайової етнографії, був однодумець І. Срезневського – В. Пассек. У 1834 році в Москві, в друкарні С. Селівановського, видана його книга "Путевые записки Вадима", що швидко привернула увагу читачів не тільки виконаними описами країни, особливо Слобожанщини, а й глибокими думками, умінням вникати в культурно-побутові особливості народів Росії. Особливу увагу в своїй книзі В. Пассек приділив історико-етнографічному опису Слобожанщини, у якому є окремий розділ під назвою "Украина", а також подав багато відомостей про цей регіон у розділі "Малороссия".

Етнографічний нарис краю автор розпочинає з опису українських поселень і порівняння їх з поселеннями центральних і північних районів Росії. Далі в такому ж порівняльному плані він описує селянський двір і житло, сімейний побут, розваги. У кінці етнографічного нарису він наводить коротеньку характеристику побуту панівних верств.

Схвальні відгуки громадськості з приводу "Путевых записок Вадима", дружні контакти з І. Срезневським, В. Каразіним, Г. Квіткою-Основ'яненком надихнули В. Пассека на інтенсивніші заняття українською етнографією. У ті роки за допомогою І. Срезневського, який працював бібліотекарем у міській бібліотеці, він опрацьовує літературу історико-етнографічного та географо-етнографічного характеру, відвідує деякі місця краю, знайомиться з народним побутом. Відсутність коштів на проведення історичного та етнографічного обстеження Слобожанщини підштовхнула В. Пассека звернутися в "Общество истории и древностей русских". Як стверджував В. Пассек, товариство видало йому відповідну кількість грошей на проведення досліджень на території Харківської та Полтавської губерній [32, с.115], що дало змогу детально опрацювати етнографічні матеріали у Валківському, Ізюмському, Зміївському та інших повітах краю.

Зібраний в процесі польових досліджень та в результаті опрацювання літературних джерел матеріал, дав можливість В. Пассеку розпочати видання "Очерков России", у якому опубліковано багато етнографічних праць, присвячених не тільки культурі та побуту всієї України, але й Слобожанщини зокрема.

Перша книга "Очерков России" вийшла у світ у 1838 році у друкарні Н. Греча. Вона складалась в цілому (за незначним винятком) з історичних та етнографічних статей, написаних В. Пассеком та І. Срезневським [16]. Вважаючи, що звичаї народу мають важливе значення у його житті, оскільки супроводжують людину від народження до смерті і тим самим стійко зберігають національні риси кожного народу, В. Пассек у зв'язку з цим наголошував на необхідності збирання і вивчення етнографічного матеріалу, присвяченого народним звичаям. "Обычаи народа в обширном смысле, – писав автор, – есть сокровищница его прошедшего, его знаний, философии, медицины, всей его жизни, его особенности и самобытности. Без этой особенности народ был бы бесхарактерен, несчастен, ничтожен. Доколе жив и силен народ, до того времени живы и сильны его обычаи. Они могут выдержать вековую борьбу с противодействием людей, даже природы, и гибель их, без замены другим чисто народным обычаем, служит предвестником гибели народной... Напрасно думают иные писатели уничтожить обычаи, как предрассудки и заблуждения народа, напрасно мечтают сделать всех людей, каждый по своему философами: в народе и без того есть высшая философия, которой он учится, правда, не в школах... Худо человеку без собственного характера, горе народу без национальности. Эта национальность, более всего выражаемая и хранимая обычаями, составляет часть жизни целого человечества: каждый народ в этом отношении дополняет один другого, и доколе существует, составляет необходимое звено в неразгаданной цепи человечества" [16, с. 84–85].

Впродовж 1838–1842 років В. Пассек здійснив видання ще чотирьох книг "Очерков России", у яких також видруковано цікавий етнографічний матеріал, присвячений Україні і Слобожанщині.

Особливо цікавий матеріал, присвячений Слобідській Україні, було вміщено у третій книзі "Очерков России". Тут, серед досліджень І. Срезневського та інших авторів, В. Пассек опублікував працю "Малороссийские святки" та статтю "Слобода Каплуновка" – про одне з поселень Харківщини.

Цикл досліджень, присвячених духовній культурі населення Слобідської України, В. Пассек закінчив статтею "Веснянки", написаною в 1839 році і опублікованою в п'ятій книзі "Очерков России".

Окрім згаданих праць, В. Пассек залишив нам ще одне дослідження етнографічного характеру – "Очерк Харьковской губернии". Ця праця заслуговує особливої уваги, хоч би тому, що опублікована у 1838 році на сторінках "Харьковских губернских ведомостей" [17], залишилася майже невідомою ні історикам, ні етнографам України. Дослідження В. Пассека, присвячене етнографічному опису краю, якщо оминати географічні дані, складається з двох частин, яким автор дав назви: "Быт и обычаи" та "Занятия".

Першу частину етнографічного розділу праці автор починає з короткого опису українських хат. Відзначивши, що багато звичаїв, що побутують на Слобожанщині, мають відмінності від аналогічних звичаїв, що побутують у Росії, він наводить розповідь про українське весілля. Поряд з весіллям автор побіжно характеризує родини і хрестини, похорон, а також коротко розповідає про деякі звичаї, у яких збереглося багато з давнини: святкування Купали, щедрівки, Святий вечір, веснянки.

Значне місце в першій частині твору відведено опису чоловічого і жіночого селянського одягу, який В. Пассек зробив не за майновим станом жителів краю, як це мало місце в праці І. Переверзева, а за іншим принципом, у якому значне місце відведено святковому вбранню і дуже мало сказано про буденне.

Закінчуючи першу частину етнографічного розділу "Очерка Харьковской губернии", В. Пассек дав опис селянської їжі. За його спостереженням, слобожани вживали для випікання хліба житнє, пшеничне та гречане борошно. Їх традиційною їжею були борщ, галушки, вареники, пшоняна каша, сало з хлібом, суха риба (тараня), жирні хлібні печива, а також страви з городини. Автор відзначає, що на зиму жителі краю запасались городиною і фруктами. "Вообще, – вказує він, – любят более пряное нежели кислое. Пьют или воду, или фруктовый и терновый квас" [18, с. 195].

Друга частина розділу змальовує заняття жителів краю і розпочинається описом землеробства, у якому значна увага приділена прийомам обробітку землі і землеробським знаряддям праці, сільськогосподарським культурам і календарю, збиранню врожаю і молотьбі, переробці зернових культур.

В. Пассек вмістив у нарисі цікавий етнографічний матеріал, присвячений садівництву, городництву, тютюнництву, вирощуванню фарбувальних рослин тощо, а також домашнім промислам і ремеслам, торгівлі і т.п. Причому, в своїй розповіді (особливо про промисли), де використовувалась жіноча праця, він не був стороннім спостерігачем, а висловлював своїх думки і надії на усунення багатьох хиб.

У 30-х роках XIX століття кількість етнографічних досліджень, присвячених Слобідській Україні, зростала. Кожна нова праця, на сторінках якої йшла мова про культуру та побут слобожан, приймалась громадськістю зі значним інтересом, заохочуючи дослідників до нових пошуків. У цей же час поряд з В. Пассеком до етнографічного вивчення краю долучились і такі діячі культури і науки, як Г. Квітка-Основ'яненко, А. Метлинський, М. Костомаров та інші.

У 40–50-их роках XIX ст. значна заслуга в критичному опрацюванні етнографічного матеріалу належала П. Кулішу та його двотомній праці "Записки о Южной Руси" [19].

Новий етап в історії вивчення Слобідської України почався після створення у Києві 1872 р. Південно-Західного відділу імператорського російського географічного товариства. У цей час значно поширився обсяг етнографічної роботи. Від окремих публікацій дослідники переходять до кодифікації етнографічного матеріалу, до видання так званих "корпусів". Внаслідок планового дослідження української території (1869–1870-х рр.) товариство зібрало значну кількість нового матеріалу і в 1872 р. під керівництвом П. Чубинського розпочало видання "Трудов этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край", що у 7 томах, 10 книжках становили першу велику спробу кодексу етнографічного матеріалу.

Етнографічне вивчення Слобожанщини не припинялося і після закриття товариства та заборони української мови (1876 р.). Матеріали досліджень друкувалися в журналі "Киевская старина" (1882–1906), "Сборниках Историческо-Филологического Общества" в Харкові (1877–1922 рр.), в московському журналі "Этнографическое обозрение" (з 1889 р.) та в журналі "Живая Старина" (1890–1916 рр.). Багато збірок з'явилося окремими виданнями, особливо у 90-их роках XIX ст. Значні заслуги в організації етнографічних розвідок та їх публікуванні мали М. Сумцов [20–24] та Б. Грінченко [25].

Найцінніші відомості з народознавства Слобідської України були зібрані наприкінці XIX – початку XX ст. Етнографи-аматори та науковці зосереджувалися як на вивченні окремих аспектів, так і глобальних комплексів народної культури. На жаль, серйозні наукові студії народної культури Слобожанщини були перервані у 1930-ті роки XX ст., а відновлені лише з 1995 р. Характерним для всього періоду досліджень є те, що свідчення за цією темою частіше подавалися інформаторами не прямо, а опосередковано, у зв'язку із розповідями про певні свята (Різдво, Великдень) та сімейну (зокрема, весільну, родильну та поховальну) обрядовість.

*Список використаних джерел*

1. Багалей Д. Топографическое описание Харьковскаго наместничества с введением и примечаниями / Д.И. Багалей // Харьковский сборник. Литературно-научное приложение к "Харьковскому календарю" на 1888 г. – 1888. – Вып. 2. – С. 1–80.
2. Метлинский А. Известие об издании Южного Русского Сборника и напечатанных этнографических или народно-писательских сведений и вообще южно-русского края / А. Метлинский // Харьковский губернские ведомости. – 1848. – № 35.
3. Сумцов Н. Г. Ф. Квитка как этнограф / Н.Сумцов // Киевская старина. – 1893. – Т. XLII. С. 190–214.
4. Слобожани. Историко-этнографічна розвідка / М.Сумцов. – Х.: "Союз", 1918. – 240 с.
5. Хозяйственный способ узнавать погоды в 1806 году с прибавлением краткого исторического известия о Слободской Украинской губернии. Печатано в Харькове в типографии под ведением Слободско-Украинского приказа общественного призрения состоящей. – 1806. – 4 с.
6. Календарь на лето господне 1809, которое есть простое, то есть содержащее в себе 165 дней, показывающей погоды, восхождение и захождение солнца, действие воздуха на урожай хлеба и древесных плодов, с привоскуплением: 1. Хронологии достопамятных происшествий, 2. Краткого описания Слободско-Украинской губернии, города Харькова и Харьковского коллегиума, 3. Замечаний экономических, а особливо до земледелия, садоводства, пчеловодства, скотоводства и проч. принадлежащих. – В Харькове, в университетской типографии 1809 года. – 127 с.
7. Багалей Д. Опыт истории Харьковскаго университета / Д.И. Багалей. – Т.1 (1802–1815). – Х., 1893–1898. – 1204 с.
8. Записки о Слободских полках с начала их поселения до 1766 года. – Харьков: университетская типография, 1812. – 87 с.
9. Опыт повествования о древностях русских Гавриила Успенскаго императорскаго Харьковскаго университета П.О. профессора истории, статистики и географии Российскаго государства и разных ученых общест члена. – Харьков: в университетской типографии. – 40 с.
10. Барсуков Н. Жизнь и труды М.П. Погодина / Н.Барсуков. – Кн. 2. – СПб., 1889. – 72 с.
11. Склабовский О. Троицын день или русальная неделя / О.В. Склабовский // Украинский журнал. – 1824. – № 11. – С. 248–263.
12. Срезневский И. Запорожская старина / Измаил Иванович Срезневский. – Ч. 1. – Харьков, 1833. – 82 с.
13. Костомаров М. Русская история в жизнеописаниях её важнейших деятелей / М.Костомаров // Отечественные записки. – 1893. – Кн. 5. – С.70–82.
14. Срезневский И. Историческое обозрение гражданскаго устройства Слободской Украины со времен ее заселения до преобразования в Харьковскую губернию / Измаил Иванович Срезневский // Харьковский губернские ведомости. – 1839. – № 31–36.
15. Пассек В. Малороссия / В.В.Пассек // Харьковский губернские ведомости. – 1839. – № 19. – С. 109–118.
16. Очерки России, издаваемые Вадимом Пассеком. – Кн. 1. – СПб., 1839. – 312 с.
17. Пассек В. Очерк Харьковской губернии / В.В.Пассек // Харьковский губернские ведомости. – 1839. – № 20, 21.
18. Пассек В. Очерк Харьковской губернии / В.В.Пассек // Харьковский губернские ведомости. – 1839. – № 29.
19. Кулиш П. Записки о Южной Руси: в 2-х т. / Пантелеймон Кулиш. – СПб. – Т. 1. – СПб., 1856. – 322 с.; Т. 2. – СПб., 1857. – 354 с.
20. Сумцов Н. К истории малорусских свадебных обычаев / Н.Сумцов // Киевская старина. – 1883. – № 11. – С. 510–514.
21. Сумцов Н. Хлеб в юбрядях и песнях / Николай Сумцов. – Х.: типогр. М.Зильберберга, 1885. – 139 с.
22. Сумцов Н. Религиозно-мифологическое значение малорусской свадьбы / Н.Сумцов // Киевская старина. – 1885. – № 3. – С.417–436.
23. Сумцов Н. Малорусская географическая номенклатура / Н. Сумцов // Киевская старина. – 1886. – № 7. – С. 456–489.
24. Сумцов Н. К вопросу о влиянии греческаго и римскаго свадебнаго ритуала на малоросийскую свадьбу / Н.Сумцов // Киевская старина. – 1886. – Кн. 1. – С. 17–40.
25. Гринченко Б. Этнографические материалы, собранные в Черниговской и соседней с ней губерниях / Б.Д.Гринченко. – Чернигов, 1895–1899.

**Оксана Ятышчук**

### **ЭТНОГРАФИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ СЛОБОДСКОЙ УКРАИНЫ В XIX СТ.**

*В статье рассматривается вопрос влияния Харьковскаго университета на развитие этнографии на Украине, усиление изучения культурно-бытовых особенностей слобожан деятелями культуры края.*

*Ключевые слова: университет, слобожане, этнографический кружок, календарь, культура и быт.*

**Oksana Yatyshchuk**

### **ETHNOGRAPHICAL RESEARCHES OF SLOBIDSKA UKRAINE IN THE FIRST HALF OF XIX CENTURY**

*In this article the problem of influence of the university upon the development of ethnography in Ukraine, the further learning of cultural and common peculiarities of Slobozhans by the representatives of science and culture is being discussed.*

*Key words: University, Slobozhans, ethnographic circle, calendar, culture, mode of life.*